

ВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ФОРМУВАННЯ

УДК 330.522.4:336.743(477)

Мацюра Д. А., студент 2 курсу
Факультету економічної інформатики
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

В умовах фінансової нестабільності в якій, на даний момент знаходиться Україна, надзвичайно великої актуальності набуває питання ефективного управління золотовалютним резервом та його формування в оптимальній кількості.

Золотовалютні резерви — це запаси золота й грошові ресурси, номіновані у вільно конвертованій валюті, що є власністю держави і призначені для забезпечення та вирішення особливо важливих проблемних завдань, що постають перед державою [1].

До структури золотовалютного резерву входять такі активи як: монетарне золото; цінні папери, що сплачуються у іноземній валюті; іноземна валюта у вигляді монет та банкнот; спеціальні права запозичення; будь-які інші резервні активи за умови їх надійності та ліквідності.

Саме золотовалютні запаси призначені підтримувати стабільний курс національної валюти, а на світовому ринку – забезпечувати її платоспроможність. Отже, одним з аспектів фінансової безпеки держави є питання формування та ефективного використання золотовалютних резервів, досягнення їх оптимального рівня, а також структури. Зміна економічних умов вимагає вдосконалення методів управління золотовалютними резервами [2].

Оптимізація розміру золотовалютного резерву має важливе економічне значення. Занижений обсяг валютних запасів погіршує платоспроможність країни на світовому ринку й обмежує регулятивні можливості держави у монетарній сфері. Завищений же призводить до заморожування значної частини національного багатства країни на тривалий період.

Широке коло факторів, що визначають необхідність формування резервів та їх обсяги, робить практично неможливим вироблення універсального правила для визначення оптимальних обсягів золотовалютних резервів, придатного для будь-якої країни і в будь-яких умовах. Тому фактичні обсяги цих резервів істотно коливаються в різних країнах.

Існує велика кількість критеріїв визначення оптимального розміру золотовалютних резервів держави, основні з них наведені в табл.1.

Таблиця 1

Основні критерії визначення оптимального обсягу золотовалютного резерву держави

Назва критерію	Характеристика
Критерій покриття імпорту	Резерви вважаються оптимальними, якщо вони покривають три місяці імпорту.
Критерій Я. Редді	Резерви є оптимальними в тому разі, коли вони покривають мінімально допустимий імпорт та платежі в рахунок обслуговування зовнішнього боргу.
Критерій П. Гвідотті й А. Грінспена	Резерви вважаються оптимальними, якщо: <ul style="list-style-type: none"> - держава може обійтись без зовнішніх позик протягом одного року; - якщо запаси покривають усі платежі за короткостроковими запозиченнями; - якщо відношення міжнародних резервів до короткострокового боргу дорівнюватиме 1.
Критерій О. де Б'юфорта Війнхольда та Е. Кептейна	Резерви будуть оптимальними, якщо покриватимуть не лише короткостроковий зовнішній борг, але й частку грошової бази, яка визначається режимом валютного курсу.

Необхідність розробки низки нормативно-правових актів, на основі яких уряд і НБУ зможуть нарощувати золотовалютний запас країни є достатньо важливим фактором економічної безпеки країни [3]. Саме оптимальний рівень резервів та їх керуванням дозволяє центральному банку ефективно проводити грошово-кредитну політику держави.

Згідно з даними табл. 2, золотовалютні запаси України є катастрофічно малими та потребую його негайного збільшення [4].

Таблиця 2

Золотовалютний запас України за 2010-2016 роки

Роки (станом на 21.12.)	Золотовалютний запас (в млн. дол. США)
2010	34576,0
2011	31794,6
2012	24546,2
2013	20415,7
2014	7533,3
2015	13300,0
2016 (на 31.01.)	13441,6

Відомо, що формування офіційних валютних резервів будь-якого центрального банку відбувається за рахунок багатьох джерел. Розглянемо серед основних джерел, можливі варіанти для, умовно, швидкого поповнення золотовалютних резервів України [5].

Рис. 1. Основні джерела поповнення золотовалютного резерву

В Україні практично відсутній власний видобуток дорогоцінних металів та коштовного каміння. Єдиним способом зростання є купівля золота та металів за межами країни. Однак девальвація національної валюти не дозволить закупати дорогоцінні матеріали у достатніх кількостях. Отже, збільшення ЗВР за рахунок золота вже не відбувається.

Не зможе Національний банк України збільшити свої золотовалютні резерви і за рахунок другого джерела. За даними НБУ, дефіцит

поточного рахунку платіжного балансу на кінець 2015 року зріс до значення 3,9 млрд. дол. США порівняно з відповідним періодом у 2014 році коли рівень сягав 3,3 млрд. дол. США. Також, варто зазначити, що у 2013 році платіжний баланс складав 11,5 млрд. дол. США [6]. Тому, у зв'язку з тривалим зниженням економічної активності та падіння національної грошової одиниці, значним падінням експорту та імпорту Україна не зможе поповнити золотовалютні резерви.

Водночас економічна та політична нестабільність у країні спричинила відплив капіталу за фінансовим рахунком платіжного балансу. Тому, поповнити золотовалютні резерви країна у найближчий час не зможе і за рахунок третього та четвертого джерел. Політична криза в країні та економічний спад не дають шансів уряду запозичувати кошти на зовнішніх ринках через випуск облігацій зовнішньої державної позики. Єдиним кредитором для України залишається МВФ. За 2015 рік отримавши від кредиторів лише 5,5 млрд. дол. США, які повинні бути направлені на поповнення золотовалютного резерву, але до резерву було направлено лише частину позики.

Не очікує сьогодні Україна й на зростання притоку прямих іноземних інвестицій. Надходження прямих інвестицій в країну в 2015 році дещо зріс до значення 1,193 млрд. дол. США. Щодо портфельних інвестицій, які є короткостроковими та спрямовуються на купівлю цінних паперів, то їх обсяг також дещо зріс до рівня 1,248 млрд. дол. США. Однак, цього недостатньо для значного поповнення резерву країни.

Щодо останнього джерела поповнення золотовалютних резервів, то воно також сьогодні є проблематичним. НБУ восени встановив норматив обов'язкового продажу валютної виручки до 75% [7], проте така норма не дала позитивного результату та суттєвих притоку до золотовалютного запасу.

Підсумовуючи зазначене вище можна сказати, що в Україні сьогодні практично вичерпані джерела поповнення золотовалютних резервів Національного банку України. Серед основних джерел найбільш доступним для України залишається позики від МВФ.

Отже, необхідність формування оптимального рівня золотовалютних резервів, а також його підтримка є вкрай важливою умовою захисту економіки від розповсюдження на її фінансові ринки епідемії валютно-фінансових криз з інших країн і водночас запорукою ефективного проведення валютних інтервенцій у країні. Також, для кожної країни, зважаючи на пріоритетність функцій, що він виконує та оптимальний розмір, золотовалютний запас може суттєво відрізнятись.

Тому Україні необхідно розробити нормативно-правові акти, відповідне законодавство за допомогою якого буде сформований оптимальний рівень золотовалютного резерву, а також важелі якими він буде ефективно керуватись. Це стане ґрунтом для становлення економіки країни та її подальшого процвітання.

Література

1. Закон України «Про Національний банк України». – Ст 15, 24, 30.
2. Ковальчук А.Т. Валютні резерви: проблеми формування, розміщення та використання / А. Т. Ковальчук, А. В. Матіос // Економічний часопис – XXI. – 2009 р. – ст. 13-16.
3. Деркач Ю.Б. Проблеми управління золотовалютними резервами України / Ю.Б. Деркач // Університетські наукові записки. – 2013 – С. 379-383.
4. Річний звіт НБУ за 2015 рік [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
5. Береславська О. І. Золотовалютні резерви України: Джерела поповнення та ефективність Управління / О.І. Береславська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». Випуск 27. 2014 р. – 62 -68 ст.
6. Обсяги експорту-імпорту України за 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

Науковий керівник,
к.е.н., викладач

Остапенко В. М.

Опубліковано в авторській редакції